

کتاب کار فارسی هشتم (دورهٔ اوّل متوسطه)

مؤسسه خدمات علمی و آموزشی رزمندگان اسلام

مؤلف: زهرا سلطانی مطلق

سرشناسه : سلطانی مطلق، زهرا، ۱۳۴۷ -
عنوان و نام پدیدآور : کتاب کار فارسی هشتم (دوره اول متوسطه)
مشخصات نشر : تهران: مؤسسه خدمات علمی و آموزشی رزمندگان اسلام، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری : ۱۲۷ ص.: مصور (رنگی): ۲۹×۲۲ س.م.
شابک : 978-964-355-520-7
وضعیت فهرست‌نویسی : فیاپی مختصر
شماره کتابشناسی ملی : ۳۷۴۳۶۶۴

رزمندگان

کتاب کار فارسی هشتم (دوره اول متوسطه)

مؤلف:	زهرا سلطانی مطلق
ناشر:	مؤسسه خدمات علمی و آموزشی رزمندگان اسلام
نظارت بر محتوا، آماده‌سازی و تولید:	مدیریت علمی مؤسسه - لیلا کوه‌بُر
دپارتمان علمی:	طاهره بیگی
نظارت بر صفحه‌آرایی:	زهره ورزیده‌کارفرد
حروفچینی و صفحه‌آرایی:	راضیه سادات فرهانیان - سمیه عسگری
ناظر چاپ:	مجید ولیدی
نوبت چاپ:	سوم (۹۶)
شمارگان:	؟؟؟؟ نسخه
شابک:	ISBN: 978-964-355-520-7
قیمت:	ریال ؟؟؟؟

مرکز پخش (۱):

تهران، خیابان انقلاب اسلامی، روبه‌روی سینما بهمن، ابتدای خیابان شهید منیری جاوید، پلاک ۲۱۰.
فروشگاه رزمندگان تلفن: ۶۶۴۶۸۰۵۸

مرکز پخش (۲):

تهران، خیابان انقلاب اسلامی، خیابان بهار جنوبی، پلاک ۴، مؤسسه علمی و آموزشی رزمندگان
تلفن: ۸۸۸۴۵۷۵۲

مرکز پخش (۳): شعب مؤسسه علمی و آموزشی رزمندگان

نشانی: تهران، صندوق پستی ۱۵۶۱۵-۱۳۸

سایت اینترنتی: www.Razmandegan.org.ir

* کلیه حقوق مادی این اثر برای مؤسسه‌ی رزمندگان محفوظ و هر گونه اقتباس، تلخیص و تکثیر بدون ذکر مأخذ و کسب مجوز ممنوع است و پیگرد قانونی دارد.

دعای مطالعه:

اَللّٰهُمَّ اَخْرِجْنِيْ مِنْ ظُلُمَاتِ
الْوَهْمِ وَ اَكْرِضْنِيْ بِنُورِ
الفَهْمِ اَللّٰهُمَّ افْتَحْ عَلَيْنَا
اَبْوَابَ رَحْمَتِكَ وَاَنْشُرْ عَلَيْنَا
خَزَائِنَ عُلُوْمِكَ بِرَحْمَتِكَ يَا
اَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ

مقام معظم رهبری (مدظله):

ما باید علم را با همه‌ی

معنای کامل آن به‌عنوان

یک جهاد دنبال کنیم.

خدایا مرا بیرون آور

از تاریکی‌های وهم،

و به نور فهم گرامی‌ام بدار،

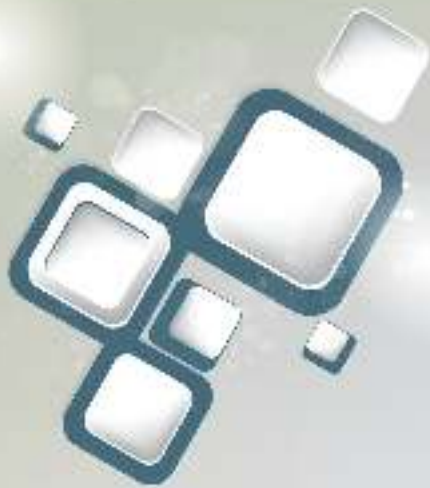
خدایا درهای رحمتت را

به روی ما بگشا،

و خزانه‌های علومت را بر ما باز کن

به مهر ربانیت ای مهر ربان‌ترین مهر ربانان.

فهرست مطالب

ستایش	۷
فصل اول: زیبایی آفرینش	۱۱
درس اول: پیش از این‌ها	۱۲
درس دوم: خوب جهان را ببین!، صورتگر ماهر	۱۷
فصل دوم: شکفتن	۲۵
درس سوم: ارمغان ایران	۲۶
درس چهارم: سفر شکفتن	۳۲
فصل سوم: سبک زندگی	۳۷
درس ششم: راه نیک‌بختی	۳۸
درس هفتم: آداب نیکان	۴۵
درس هشتم: آزادگی	۵۱
فصل چهارم: نام‌ها و یادها	۶۳
درس نهم: نوجوان باهوش	۶۴
درس دهم: قلم سحرآمیز	۷۲
درس یازدهم: پرچم‌داران	۷۹
فصل پنجم: اسلام و انقلاب اسلامی	۸۷
درس دوازدهم: شیر حق	۸۸
درس سیزدهم: ادبیات انقلاب	۹۵
درس چهاردهم: یاد حسین (علیه‌السلام)	۱۰۱
فصل ششم: ادبیات جهانی	۱۰۹
درس شانزدهم: پرندۀ آزادی و کودکان سنگ	۱۱۰
درس هفدهم: راه خوشبختی	۱۱۷

پیشگفتار ناشر

هدف تمامی دست‌اندرکاران امر تعلیم و تربیت و استادان نظام آموزش و پرورش کشور از تألیف کتاب‌های درسی، تلاش برای دست یافتن به ساده‌ترین و مفیدترین راه انتقال نکات، ظرایف و مسائل درسی به دانش‌آموزان است. بدین منظور، کتاب‌های کمک آموزشی یکی از رایج‌ترین ابزاری است که در کنار کتاب‌های درسی در دسترس دانش‌آموزان قرار می‌گیرد تا با مطالعه‌ی آن‌ها، مفاهیم درس‌هایی را که آموخته‌اند، بهتر و روشن‌تر درک کنند.

مؤسسه‌ی خدمات علمی رزمندگان اسلام نیز پس از انتشار کتاب‌های کمک آموزشی دوره‌ی ابتدایی و دبیرستان و استقبال بی‌نظیر دانش‌آموزان، بار دیگر برای تحقق بخشیدن به آرمان‌های والای حضرت امام خمینی(ره) مبنی بر تقویت بنیه‌ی علمی آینده‌سازان این کشور، به چاپ و انتشار کتاب‌های کمک آموزشی در دوره‌ی متوسطه اقدام کرده است و در این امر مهم از نظرات استادان مجرب و متخصص امر تعلیم و تربیت در پیاده کردن آخرین شیوه‌های نوین علمی و عملی تدریس و آموزش بهره‌ی وافر جسته است. از آن‌جا که بهترین و پایدارترین شیوه‌ی یادگیری، روش خودآموزی می‌باشد؛ کتاب حاضر علاوه بر گسترش دامنه‌ی اطلاعات و برانگیختن ذوق مطالعه در دانش‌آموزان به جهت طراحی ساده‌ی مطالب و مواد درسی و نیز سهولت در یادگیری مفاهیم، به نوعی حس خلاقیت، خودباوری و اعتماد به نفس را در دانش‌آموز پرورش می‌دهد. از ویژگی‌های کتاب‌های کمک آموزشی دوره‌ی متوسطه، واضح و روشن بودن متن، انطباق سؤال‌ها با هدف‌های مهم یادگیری، تناسب میان تعداد سؤال با حجم و اهمیت مطالب هر گفتار، در نظر گرفتن سطح یادگیری و توجه به سطح دشواری سؤال‌ها می‌باشد. طراحی سؤال‌ات به صورت کامل‌کردنی، چهار گزینه‌ای، تشریحی و حل مسئله، از ویژگی‌های بارز این کتاب می‌باشد که والدین گرامی و معلمین محترم را در آموزش بهتر دانش‌آموزان یاری می‌نماید.

امید است که مجموعه کتاب‌های منتشر شده‌ی این مؤسسه، دستیابی به هدف‌های آموزش و یادگیری را آسان سازد و در خدمت به آینده‌سازان این مرز و بوم مؤثر افتد. / انشاء...

معاونت انتشارات رزمندگان اسلام

پیشگفتار مؤلف

سپاس و ستایش شایسته داننده علم‌هاست، خدایی که اندیشیدن و آموختن را در وجودمان قرار داد تا بهترین را برگزینیم و در پی گسترش دادن دانسته‌هایمان باشیم و آن را به دیگران بیاموزیم. از آن جایی که آموختن زبان و به کارگیری صحیح آن در هر جامعه‌ای پایه و اساس فراگیری علوم دیگر می‌باشد و هم چنین به حکم فرمایش رسول اکرم (ص) که فرموده‌اند: «زکات علم، نشر آن است.» بر آن شدم تا گامی در تعلیم فرزندان این مرز و بوم بردارم.

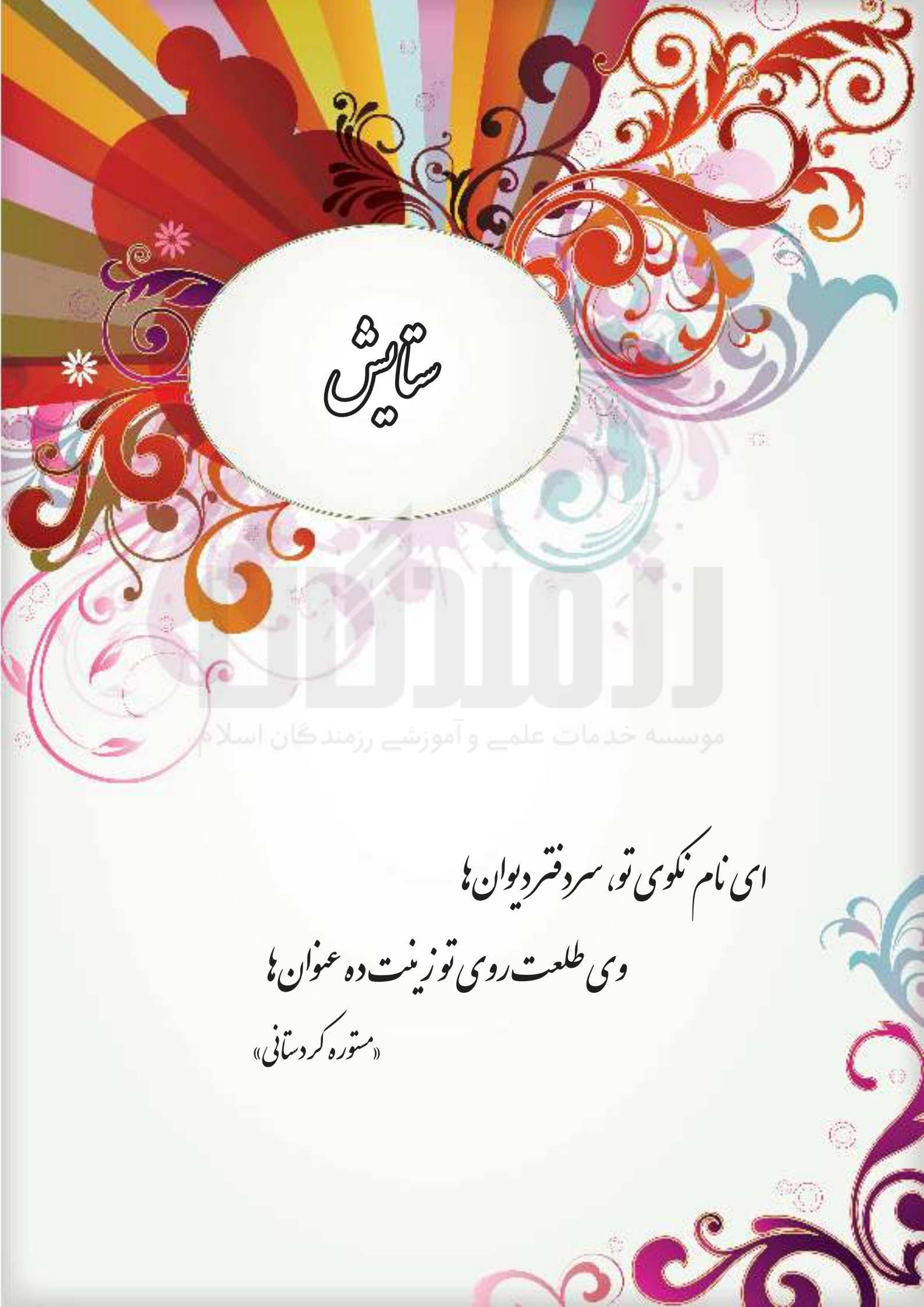
این کتاب با هدف تقویت مهارت‌های چهارگانه زبان آموزی و دیگر مفاهیم مورد نظر کتاب فارسی هشتم متوسطه اول برای دانش‌آموزان تهیه شده است.

کتاب حاضر شامل بخش‌های زیر است:

- ۱- معرفی اجمالی شخصیت‌های ادبی هر درس و معرفی برخی از آثار آنان.
- ۲- آموزش نکات هر درس که شامل محتوای موضوعی نکته‌های درس است.
- ۳- بررسی متن درس که شامل تمام نکته‌های آموزشی از جمله: قالب‌های شعری، ردیف و قافیه، آرایه‌های ادبی، نکات زبانی، معنی واژه‌ها و ... می‌باشد.
- ۴- خودارزیابی با عنوان «تمرین» در پایان هر درس که با پاسخ دادن به سؤال‌ها، دانش‌آموزان به نقاط ضعف و قوت خود پی می‌برند.
- ۵- نمونه سؤال‌های نوبت اول و دوم که با هدف آشنایی اولیا و معلمان با سؤال‌های امتحانی فارسی طراحی شده است.

با سپاس

زهره سلطانی مطلق

ستایش

مؤسسہ خدمات علمے و آموزشے رزمندگان اسلام

ای نام نکوی تو، سردقردیوان ہا
ومی طلعت روی توزینت دہ عنوان ہا
«ستورہ کردستانی»

به نام خدایی که جان آفرید

سخن گفتن اندر زبان آفرید
 کریم خطابش پوزش‌پذیر
 بنی آدم و مرغ و مور و مگس
 یکی را به خاک اندر آرد ز تخت
 گروهی بر آتش برد ز آب نیل
 بزرگان نهاده بزرگی ز سر
 فرومانده از کنه ماهیتش
 بصر، منتهای جمالش نیافت
 صفایی به تدریج، حاصل کنی
 توان رفت جز بر پی مصطفی
 «بوستان سعدی»

به نام خدایی که جان آفرید
 خداوند بخشندهٔ دستگیر
 پرستار امرش همه چیز و کس
 یکی را به سر، برنهد تاج بخت
 گلستان کند آتشی بر خلیل
 به درگاه لطف و بزرگیش بر
 جهان، متفق بر الهیتش
 بشر، ماورای جلالش نیافت
 تأمل در آئینهٔ دل کنی
 مُحال است سعدی که راه صفا

تحمیدیه یعنی شروع هر نوشته‌ای که با حمد و ستایش خداوند آغاز گردد. در ادبیات کشورمان آغاز هر کتابی با ستایش خداوند شروع می‌شود. گاهی ستایش در قالب شعر و گاهی در قالب نثر است. به این بخش از هر کتابی «تحمیدیه» می‌گویند.

موسسه خدمات علمی و آموزشی رزمندگان اسلام

بررسی متن درس

■ معنی کلمه‌های درس

دستگیر = یاری دهنده	مور = مورچه	پرستار = مطیع، فرمانبردار
بنی آدم = فرزند آدم	ماورا = آن سوی، فراتر	متفق = متحد، هم‌عقیده
الهیّت = خداوندی	تأمل کردن = درنگ کردن	ماهیت = ذات، هویت
بصر = بینایی، چشم	جمال = نیکویی، زیبایی	کنه = پایان و حقیقت چیزی
مُحال = غیرممکن	مرغ = پرنده	پی = دنبال
پوزش‌پذیر = پذیرنده‌ی پوزش	کریم = بخشنده	جلال = عظمت

■ شعر در قالب «مثنوی» سروده شده است.

مثنوی شعری است که هر بیت قافیه‌ایی جداگانه دارد.

△ _____	△ _____
○ _____	○ _____
□ _____	□ _____

سخن گفتن اندر زبان آفرید

به نام خدایی که جان آفرید

ردیف: آفرید

قافیه: جان، زبان

معنی: به نام خدایی که روح و روان را به انسان عطا کرد و نعمت سخن گفتن و تکلم را به انسان بخشید. این بیت اشاره به آیه «خلق الانسان علمه البيان» سورة الرحمن دارد.
آرایه: تلمیح

کریم خطابخش پوزش پذیر

خداوند بخشنده دستگیر

قافیه: دستگیر، پوزش پذیر

معنی: خداوند بخشنده ای که یار و یاور انسان هاست. خدایی که خطا و اشتباهات را می بخشد و پذیرنده عفو ماست.

بنی آدم و مرغ و مور و مگس

پرستار امرش همه چیز و کس

مرغ و مور و مگس: مراعات النظیر

قافیه: کس، مگس

معنی: خداوندی که هر چیزی که در این جهان است از انسان گرفته تا مرغ و مورچه و مگس همه و همه از فرمان او اطاعت می کنند.

یکی را به خاک اندر آرد ز تخت

یکی را به سر، برنهد تاج بخت

قافیه: بخت، تخت

معنی: خداوندی که به یکی تاج و تخت و عزت و خوشبختی عطا می کند و یکی را به خاک ذلت می کشاند و از تخت پادشاهی پایین می آورد.

آرایه تلمیح: اشاره به آیه ۲۶ سوره آل عمران «تُوْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَ تَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ...» «حکومت و فرمانروایی را به هر کس که بخواهیم می دهیم و از هر کس بخواهیم پس می گیریم...»
تاج بخت: اضافه تشبیهی

گروهی بر آتش برد ز آب نیل

گلستان کند آتشی بر خلیل

آب و آتش: تضاد

قافیه: خلیل، نیل

معنی: در مصرع اول اشاره به داستان حضرت ابراهیم (ع) دارد که آتش به خواست و فرمان خداوند برای حضرت ابراهیم تبدیل به گلستان شد. خلیل لقب حضرت ابراهیم است. مصرع دوم هم اشاره به داستان عبور حضرت موسی (ع) و یارانش از روی رود نیل دارد که برای مدتی رود نیل خشک شد تا حضرت و یارانش از آن عبور کنند.
در هر دو مصرع آرایه تلمیح به داستان حضرت ابراهیم (ع) و حضرت موسی (ع) دارد.

بزرگان نهاده بزرگی ز سر

به درگاه لطف و بزرگیش بر

بزرگی: تکرار

قافیه: بر، سر

معنی: درگاه لطف و کرم و بخشش خداوند آن قدر بزرگ است که همه بزرگان و پادشاهان بزرگی خود را فراموش کرده اند.

جهان، متفق بر الهیتش

فرو مانده از گنه ماهیتش

قافیه: الهیتش، ماهیتش

معنی: همه افراد و موجودات جهان بر یکتایی و یگانگی خداوند اتفاق نظر دارند و اگر همه جمع شوند و درباره خداوند تفکر و اندیشه کنند نه تنها پاسخی نخواهند داشت بلکه هرگز به عمق جهان هستی و خداوند نمی‌توانند راه پیدا کنند و در شناخت خداوند عاجز و درمانده‌اند.

بشر، ماورای جلالش نیافت

بصر، منتهای جمالش نیافت

قافیه: جلالش، جمالش

ردیف: نیافت

معنی: انسان به عنوان اشرف مخلوقات با همه تحقیق و پژوهشی که انجام داده هنوز نتوانسته است با شکوه‌تر از خداوند را پیدا کند و هرچه قدر هم زیبایی‌ها در این دنیا دیده شود باز هم به نهایت زیبایی و جمال خداوند نمی‌تواند دست پیدا کند.

تأمل در آئینه دل کنی

صفایی به تدریج، حاصل کنی

قافیه: دل، حاصل

ردیف: کنی

معنی: برای اینکه خداوند را بشناسی باید در خلوت جستجو کنی و به دلت که مانند آینه پاک و روشن است مراجعه کنی آن وقت کم کم و به تدریج پاکی در وجودت احساس می‌کنی. آئینه دل: ترکیب تشبیهی

مُحال است سعدی که راه صفا

توان رفت جز بر پی مصطفی

قافیه: صفا، مصطفی

معنی: ای سعدی غیرممکن است جز به راه و شیوه حضرت محمد (ص) از راه دیگری به سعادت برسی. پس راه دیگری نرو، و دنباله‌رو شیوه مصطفی باش. تخلص شیخ مصلح‌الدین شیرازی «سعدی» است.

بوستان سعدی

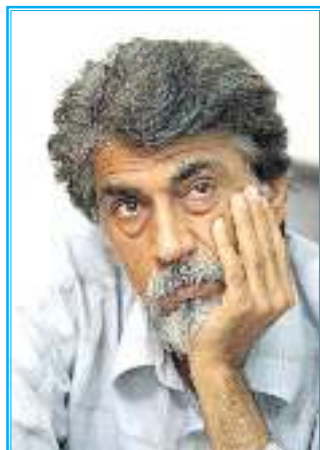
بوستان یا سعدی‌نامه، نخستین اثر سعدی به شمار می‌رود. که در قالب مثنوی سروده شده است. سعدی، کتاب بوستان را در سفر سروده است و هنگام بازگشت آن را به دوستانش عرضه داشته است. از نظر قالب و وزن شعری شبیه به شاهنامه فردوسی است و از نظر محتوا به اخلاق، تربیت، سیاست و موضوعات اجتماعی پرداخته است. این کتاب حدود چهار هزار بیت است و سعدی آن را به نام «اتابک ابوبکر بن سعدی زنگی» کرده است.

فصل اول

زیلانی آفرینش

درس اوّل: پیش از این‌ها
درس دوم: خوب جهان را ببین!
صورتگر ماهر

چشم دل باز کن که جان بینی
آن چه نادیدنی است آن بینی
«هاتف اصفهانی»

قاسر اميرپور

«شاعر و نويسنده»

درس اول

■ از شاعران برجسته انقلاب اسلامى

■ استاد دانشگاه و شاعر معاصر

■ رباعى و دوبيتى سرا

■ با آثار «تنفس صبح» و «آيينه‌هاى ناگهان» جاگه خود را در شعر انقلاب تثبيت كرد.

■ آثار: تنفس صبح، آيينه‌هاى ناگهان، به قول پرستو، مثل چشمه مثل رود، در كوچه آفتاب (اولين مجموعه شعرش در سال ۱۳۶۳)

نکته:

هر متنى داراى يك ساختار و محتوايى است كه در تحليل متن به ما كمك مى‌كند. براى بررسى هر متن ابتدا بايد به ساختار بيرونى متن توجه كنيم و براى درك بهتر آن بايد به محتوا يا نوع استفاده از كلمه‌ها توجه كنيم تا درك درستى از نوشته داشته باشيم. بررسى ساختار و محتوا به ما در فهم درست متن كمك مى‌كند و نوع تفكر و نگاه نويسنده را به ما نشان مى‌دهد.

در بررسى ساختار يا شكل بيرونى به اين سؤال‌ها پاسخ مى‌دهيم!

۱- متن به «نثر» است يا به «نظم»؟

۲- شيوه بيان نوشته «زبانى» است يا «ادبى»؟

۳- كلمه‌هاى متن، ساده و قابل فهم است يا دشوار؟

نکته املايى:

بعضى از نشانه‌ها در حروف الفبايى، داراى چند شكل هستند كه هنگام نوشتن املا بايد به آن‌ها توجه كنيم. يكي از اين نشانه‌ها داراى چهار شكل متفاوت مى‌باشد. «ذ - ز - ض - ظ» كه بايد شكل صحيح آن را در كلمه‌ها به خاطر بسپاريم.

كلمه‌هاى مهم املايى:

قصر - قصه - عاج - طنين - نعره - توفنده - حضور - بى‌رحم - قصد - وضو - خطا - ذهن - خاطر - خلوت - لحظه - بى‌ريا

بررسى متن درس

قالب شعر بيش از اين‌ها «مثنوى» است.

معنی کلمه‌های درس

توفنده : غوغاکننده
بوریا : حصیر

بی‌ریا : بدون آرایش
دلگیر : غصه‌دار

خشت : آجر
طنین : آوا، صدا

نکته‌زبانی و ادبی متن درس

هر ستاره پولکی از تاج او

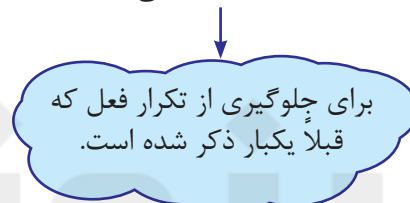
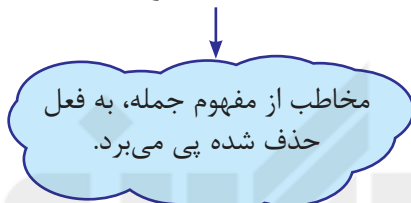
ماه برق کوچکی از تاج او

فعل [است] در مصراع اول و دوم حذف شده است.

شاعر یا نویسنده برای جلوگیری از تکرار و ایجاد ملال در ذهن خواننده، آنچه را که خواننده می‌تواند حدس بزند حذف می‌کند. حذف فعل بر دو نوع است.

۲- حذف معنوی

۱- حذف لفظی

سیل و طوفان نعره توفنده‌اش

رعد و برق شب طنین خنده‌اش

در بیت چهار و پنج حذف فعل به قرینه معنوی داریم.

در بیت پنج هم در هر دو مصراع فعل [بود] حذف شده است.

خشتی از الماس و خشتی از طلا

مثل قصر پادشاه قصه‌ها

بین کلمه‌های «قصر و پادشاه» و «الماس و طلا» مراعات النظیر «تناسب» وجود دارد.

فرش‌هایش از گلیم و بوریاست

گفت: آری، خانه او بی‌ریاست

بین کلمه‌های «خانه، فرش، گلیم و بوریا» تناسب وجود دارد که با هم یک شبکه معنایی ساخته‌اند.

مثل نوری در دل آیینیه است

مهربان و ساده و بی‌کینه است

خداوند به نور تشبیه شده است.

دل آیینیه: جان‌بخشی به اشیاء «تشخیص» دارد.

از رگ گردن به من نزدیک‌تر

دوستی از من به من نزدیک‌تر

بیت تلمیح دارد به آیه «۱۶ از سوره ق»

نَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ «ما از رگ گردن به شما نزدیک‌تر هستیم»

۱- جمله‌های صحیح را با (ص) و غلط را با (غ) مشخص کنید.

- (ص) (غ) الف) در بیت «ماه برق کوچکی از تاج او / هر ستاره پولکی از تاج او» کنایه وجود دارد.
- (ص) (غ) ب) شعر «پیش از این‌ها» از کتاب «به قول پرستوها» انتخاب شده است.
- (ص) (غ) ج) در بیت «بود اما در میان ما نبود / مهربان و ساده و زیبا نبود» پنج جمله دارد.
- (ص) (غ) د) ترکیب «دل آینه» و «نعره توفنده» ترکیب وصفی هستند.

۲- کلمه‌های هم‌معنی را با یک رنگ نشان بدهید.

۳- با توجه به قافیه هر مصراع، مصراع دوم را از سمت چپ پیدا کنید و به مصراع اول وصل کنید.

پیش از این‌ها فکر می‌کردم خدا	ترس بود و وحشت از خشم خدا
نیت من در نماز و در دعا	خانه‌ای دیدم، خوب و آشنا
مثل قصر پادشاه قصه‌ها	خانه‌ای دارد میان ابرها
در میان راه در یک روستا	خشتی از الماس و خشتی از طلا

۴- آرایه‌ی مناسب هر بیت را انتخاب کنید و به آن وصل کنید. (یک آرایه اضافه است).

تکرار	از رگ گردن به من نزدیک‌تر	دوستی از من به من نزدیک‌تر
تناسب	مثل نوری در دل آینه است	مهربان و ساده و بی‌کینه است
تلمیح	این خدای مهربان و آشناست	تازه فهمیدم خدایم این خداست
تشبیه	هر ستاره پولکی از تاج او	ماه برق کوچکی از تاج او
تضاد		

۵- پاسخ صحیح را انتخاب کنید.

الف) در کدام یک از جمله‌های زیر، فعل غیراسنادی به کار رفته است؟

- ۱) این جا خانه خوب خداست.
- ۲) از خدا در ذهنم این تصویر بود.
- ۳) این جا می‌شود یک لحظه ماند.
- ۴) نام او نور و نشانش روشنی است.

ب) کدام یک از عبارت‌های زیر یک جمله کامل است؟

- ۱ رعد و برق شب، طنین خنده‌اش
۲ پایه‌های برجش از عاج و بلور
۳ عادت او نیست خشم و دشمنی
۴ در میان راه، در یک روستا

ج) کدام یک از ترکیب‌های زیر اضافی است؟

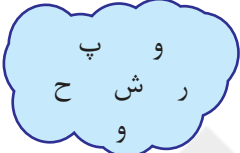
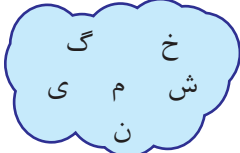
- ۱ برق کوچک
۲ قصر پادشاه
۳ دل آینه
۴ خدای خشمگین

د) در ترکیب‌های زیر چند غلط املایی وجود دارد؟

نیت من، پادشاه قصه‌ها، نعره طوفنده، خاطر دلگیر، یک لحظه، تنین خنده

- ۱ دو
۲ سه
۳ چهار
۴ پنج

۶- با حرف‌های درهم ریخته هر شکل یک کلمه بساز که در شعر «پیش از این‌ها» آمده است.

 	 	
---	---	---

۷- بیت‌های زیر را به نثر روان فارسی بنویسید.

خشتی از الماس و خشتی از طلا

الف: مثل قصر پادشاه قصه‌ها

با دل خود گفت و گویی تازه کرد

ب: با وضویی دست و رویی تازه کرد

هیچ‌کس را در حضورش راه نیست

ج: هیچ‌کس از جای او آگاه نیست

این خدای مهربان و آشناست

د: تازه فهمیدم: خدایم این خداست

۸- در بیت زیر قافیه و ردیف را مشخص کنید.

گفت: اینجا خانه خوب خداست؟

زود پرسیدم پدر، اینجا کجاست؟

قافیه: ردیف:

۹- بیت بالا چند جمله است؟ جمله‌ها را مشخص کنید.

۱۰- ضمیر و نوع آن را در بیت‌های زیر مشخص کنید.

سیل و طوفان، نعره توفنده‌اش
هیچ‌کس را در حضورش راه نیست
مهربان و ساده و زیبا نبود

رعد و برق شب‌طنین خنده‌اش
هیچ‌کس از جای او آگاه نیست
بود، اما در میان ما نبود

					ضمیر
					نوع ضمیر

۱۲- ممتم را در بیت‌های زیر مشخص کنید.

ترس بود و وحشت از خشم خدا
از خدا در ذهنم این تصویر بود

نیت من در نماز و در دعا
پیش از این‌ها خاطرمد دلگیر بود

۱۳- بن ماضی و مضارع مصدرهای زیر را بنویسید.

ریختن
بن ماضی:
بن مضارع:

گفتن
بن ماضی:
بن مضارع:

دیدن
بن ماضی:
بن مضارع:

پرسیدن
بن ماضی:
بن مضارع:

۱۴- پیام درس را در چند سطر بنویسید. (می‌توانید همراه تصویر بنویسید).

درس دوم

خوب جهان را ببین!

نهج البلاغه

■ نهج البلاغه گزیده‌ای از خطبه‌ها، نامه‌ها و سخنان قصار حضرت علی (ع) است که در قرن چهارم عالم بزرگوار شیعی «سید رضی» آن را جمع‌آوری کرده است.

■ این کتاب سه باب دارد.

باب اول: خطبه‌ها و اوامر

باب دوم: نامه‌ها و رسائل و وصایا

باب سوم: کلمات قصار و حکمت‌آمیز و مواعظ

■ متن درس از ترجمه و شرح «سید جعفر شهیدی» آورده شده است.

نهج = راه و روش بلاغه = سخنان نیکو (رسا و سنجیده)

نکته:

هرگاه چیزی یا کسی را به چیز یا کس دیگری شبیه کنیم و در نوشته‌هایمان این شباهت را نشان دهیم، اصطلاحاً می‌گوییم آرایهٔ «تشبیه» به کار برده‌ایم. هر تشبیه چهار رکن دارد.

۱- رکن اول (مشبه): چیزی یا کسی که به چیز دیگری تشبیه شده است.

۲- رکن دوم (مشبه به): چیزی که مشبه به آن مانند می‌شود.

۳- رکن سوم (وجه شبه): ویژگی مشترک و دلیل تشابه بین مشبه و مشبه به

۴- رکن چهارم (ادات تشبیه): کلمه‌هایی که شبیه بودن را نشان می‌دهد؛ مانند: همچون، مثل، مانند، چون، ...

دم طاووس گویی بادیان کشتی است که ناخدا آن را برافراشته است.

وجه شبه

رکن سوم

مشبه به

رکن دوم

ادات تشبیه

رکن چهارم

مشبه

رکن اول

نکته املائی:

اگر فاصله بین حرف‌های یک کلمه یا کلمه‌های یک جمله را رعایت نکنیم ما در خواندن و فهم درست جمله دچار مشکل می‌شویم. در بین کلمه‌ها فاصلهٔ مشخص وجود دارد که به آن فاصله «میان واژه‌ای» می‌گویند.

مانند: آن آشپز خانه دارد.

آن آشپز خانه دارد.

در مثال بالا در جملهٔ اول اگر بین آشپز و خانه فاصله قرار بگیرد خواننده متوجه می‌شود که آن آشپز، خانه دارد. (صاحب خانه‌ای است).

کلمه‌های مهم املائی:

حدقه - جثه - دفع - عظمت - طاووس - جلوه - روییده - ویژه - متحد

بررسی متن درس

معنی کلمه‌های درس

آفریننده: خالق	متحد: هم‌پیمان	فراز: بالا
شگفتی‌ها: عجایب	درهم آمیخته: مخلوط شده	عظمت: بزرگی
حدقه: کاسه چشم	برافراشته است: بالا برده است	تشبیه: مانند کردن
جثه: اندام	بازیابد: پیدا کند	انباشه شدن: جمع شده
بیافرید: آفرید	پنداری: تصوّر می‌کنی	

نکته‌های ادبی درس

- پروردگار، بال‌هایی برای پرواز آن‌ها آفرید، این بال‌ها همانند لاله‌های گوش‌اند.
- ❧ بال‌های خفاش به لاله‌های گوش «تشبیه» شده است.
- ملخ، حواس نیرومند و دو دندان پیشین دارد که گیاهان را می‌چیند و دو پای داس مانند که اشیا را برمی‌دارد.
- ❧ دو پای ملخ به داس «تشبیه» شده است.
- بین کلمه‌های «گیاهان، می‌چیند، داس» مراعات‌النظیر (تناسب) وجود دارد.
- اگر آن را با پارچه پوشیدنی همانند سازی، چون پارچه‌های زیبای پر نقش و نگار است.
- ❧ پرهای طاووس به پارچه و همچنین پارچه‌های زیبا تشبیه شده است.
- وجه شبه: پوشیدنی، پر نقش و نگار
- پرهای طاووس، چونان برگ خزان دیده، می‌ریزد و دوباره می‌روید تا دیگر بار شکل و رنگ زیبای گذشته خود را باز یابد.
- ❧ پرهای طاووس به برگ خزان تشبیه شده است.
- لحظه‌ای به سرخی گل، لحظه‌ای دیگر به سبزی و گاه به زردی زرناب، جلوه می‌کند.
- ❧ تناسب یا مراعات‌النظیر بین کلمه‌های سبزی، زردی، سرخی دارد.
- در عبارت: بال‌های زیبا که پرهای آن به روی یکدیگر انباشه شده و دم کشیده‌اش که آن را چونان چتری گشوده است که طاووس آن را بر سر خود سایبان می‌سازد؛ گویی بادبان کشتی است که ناخدا آن را برافراشته است.
- ❧ آرایه مراعات‌النظیر بین کلمه‌های ۱- کشتی و بادبان و ناخدا و برافراشته شدن ۲- بال و پر و دم ۳- چتر و سایبان وجود دارد.
- همچنین دم کشیده طاووس به چتری که بر سر طاووس سایبان می‌سازد، «تشبیه» شده است.
- و همچنین دم طاووس، به بادبان کشتی که ناخدا آن را برافراشته است «تشبیه» شده است.
- اگر رنگ‌های پرهای طاووس را به رویدنی‌های زمین تشبیه کنی، خواهی گفت: «دسته گلی است که از شکوفه‌های رنگارنگ گل‌های بهاری فراهم آمده است».
- ❧ رنگ‌های پر طاووس به رویدنی‌ها تشبیه شده است.
- در جایی هم پرهای طاووس به دسته گلی مانند شده است.
- تناسب یا مراعات‌النظیر بین کلمه‌های شکوفه، گل، بهار و رویدنی دارد.

صورتگر ماهر

میرزا حبیب شیرازی شاعر و نویسنده قرن سیزده در دوره قاجاریه است. میرزا حبیب ملقب به قآنی به پیروی از گلستان سعدی کتابی را به نگارش در آورده است که «پریشان» نام دارد.

آثار: دیوان اشعار - مجموعه پریشان

کلمه‌های مهم ادبی:

حیران - نژند - نغز - کامکار - تماثیل - شوق - قاه قاه - هجر - بدین سان - زار زار - صورتگر - ماهر - تقلید - غیر

بررسی متن درس

قالب شعر قصیده است. قالب قصیده تعداد بیت‌های آن از چهارده بیت بیشتر است و در ستایش خداوند، امامان، پادشاهان و توصیف طبیعت سروده می‌شود.

از معروف‌ترین قصیده‌سراها می‌توان: خاقانی، رودکی، منوچهری و ناصر خسرو را نام برد. از نظر شکل قرار گرفتن قافیه شبیه به غزل است اما در موضوع و تعداد بیت‌ها با هم تفاوت دارند. شکل قرار گرفتن قافیه‌ها به این صورت است: مصراع اول با مصراع‌های زوج هم‌قافیه است.

△ _____	△ _____
△ _____	_____
△ _____	_____

قافیه: بهار، نگار، کامکار، آشکار، زار زار، کار

معنی کلمه‌های درس:

نژند: اندوهگین	نغز: خوب و نیکو	کاین: مخفف که این
هجر: جدایی	تماثیل: شکل‌ها جمع تمثال	حیران: سرگشته، متحیر
ماهر: چیره‌دست	صورتگر: نقاش	کامکار: خوش‌بخت

نکته‌های زبانی و ادبی درس

- راستی را کس نمی‌داند که در فصل بهار
از کجا گردد پیدار، این همه نقش و نگار
- ❧ راستی را (را) در اینجا حرف اضافه است به معنی (به) — به راستی
- عقل‌ها حیران شود کز خاک تاریک نژند
چون برآید این همه گل‌های نغز کامکار
- ❧ کز — مخفف که از
چون — هنگامی که، وقتی که
تناسب بین کلمه‌های «خاک و گل» وجود دارد.
- چون نپرسی کاین تماثیل از کجا آمد پدید؟
چون نجویی کاین تصاویر از کجا شد آشکار؟
- ❧ چون — به معنای چگونه (قید پرسشی)
تماثیل — چ تماثل
کاین — مخفف که این
تصاویر — چ تصویر
- برق از شوق که می‌خندد بدین سان قاه قاه؟
ابر از هجر که می‌گرید بدین سان زار زار؟
- ❧ قاه قاه و زار زار — قید حالت
آرایه تشخیص دارد زیرا خندیدن را به برق و گریه کردن را به ابر نسبت داده است.
بین کلمه‌های «می‌خندد و می‌گرید» و همچنین «شوق و هجر» تضاد وجود دارد.
- کیست آن صورت‌گر ماهر که بی‌تقلید غیر
این همه صورت برد بر صفحه هستی به کار؟
- ❧ صورت‌گر ماهر — ترکیب وصفی (موصوف و صفت)
صفحه هستی — ترکیب اضافی (مضاف و مضاف الیه) و اضافه تشبیهی

۱- جمله‌های صحیح را با (ص) و غلط را با (غ) مشخص کنید.

- (ص) (غ) الف) خداوند برای ملخ دو چشم مانند ماه آفریده است.
- (ص) (غ) ب) در عبارت «رنگ‌های پر طاووس مانند رویدنی‌های زمین است.» یک ترکیب وصفی وجود دارد.
- (ص) (غ) ج) مثال، مفرد کلمه «تماثیل» است.
- (ص) (غ) د) برق از شوق که می‌خندد بدین سان قاه ماه؟ «قاه قاه» شبه جمله است.

۲- با توجه به شعر «صورت‌گر ماهر» کلمه مناسب را در جای خالی قرار دهید.

- عقل‌ها شود کز خاک تاریک
- ابر از که می‌گرید بدین زار زار؟
- کیست آن صورت‌گر که غیر.
- چون برآید این گل‌های کامکار؟

۳- معنی کلمه‌های داده شده را بنویسید.

حقّه ↓	جثّه ↓	تماثیل ↓	نژند ↓	نغز ↓
هجر ↓	صورتگر ↓	کامکار ↓		

۴- به جای کلمه‌هایی که زیر آن‌ها خط کشیده شده است کلمه جدید جایگزین کنید.

«اسرار پیچیده حکیمانه در آفریدن خفاشان است. زیرا چشمانشان را در روشنی روز می‌بندد. خفاش از حرکت در نورد درخشان ناتوان است.» عبارت را دوباره بازنویسی کنید.

۵- مانند نمونه با آخرین حرف هر کلمه، واژه‌ای جدید از متن درس بنویسید.

چونان	← نیرومند	←	←	←	←

۶- جدول زیر را با توجه به عبارت داده شده تکمیل کنید.

«پره‌ای طاووس به روی یکدیگر انباشته شده و دم کشیده‌اش چونان چتری است که آن را بر سر خود سایبان می‌سازد؛ گویی بادبان کشتی است که ناخدا آن را برافراشته است و اگر آن را با پارچه‌های پوشیدنی همانند سازی، چون پارچه‌های زیبای نقش و نگار است. پره‌ای طاووس، چونان برگ خزان دیده، می‌ریزد و دوباره می‌روید.»

جمله	مشبه (رکن اول)	مشبه به (رکن دوم)	وجه شبه (رکن سوم)	ادات تشبیه (رکن سوم)

۷- با توجه به بیت زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید.

چون نجویی کاین تماثیل از کجا شد آشکار؟

چون نپرسی کاین تماثیل از کجا آمد پدید؟

- الف) بیت بالا چند جمله است؟
 ب) کدام کلمه در بیت بالا مخفف شده است؟
 ج) دو کلمه جمع را مشخص کنید و مفرد آن‌ها را بنویسید.
 د) بن و زمان فعل‌های «نپرسی و نجویی» را بنویسید.
 هـ) کدام کلمه در بیت بالا متمم است؟

۸- پاسخ صحیح را انتخاب کنید.

الف) با توجه به عبارت «اگر اندیشه‌ات را به کارگیری تا بتوانی به راز آفرینش پی ببری» کدام گزینه صحیح است؟

- ۱ یک ضمیر پیوسته، یک مفعول، دو متمم، دو جمله
- ۲ یک ضمیر جدا، یک مفعول، یک متمم، یک جمله
- ۳ یک ضمیر جدا، دو مفعول، دو متمم، یک جمله
- ۴ یک ضمیر پیوسته، یک مفعول، یک متمم، دو جمله

ب) کدام گزینه درباره قصیده اشتباه است؟

- ۱ تعداد بیت‌ها در قصیده معمولاً از چهارده یا پانزده بیت بیشتر نیست.
- ۲ شکل قرار گرفتن قافیه در قصیده مانند قطعه است.
- ۳ موضوع قصیده وصف طبیعت و مدح و ستایش اشخاص است.
- ۴ مصراع اول بیت اول با تمام مصراع‌های دوم هم‌قافیه است.

ج) کدام گزینه در مورد مجموعه پریشان صحیح است؟

- ۱ وصال شیرازی به پیروی از بوستان سعدی آن را نوشته است.
- ۲ میرزا حبیب شیرازی به پیروی از گلستان سعدی آن را به نگارش درآورده است.
- ۳ صائب تبریزی شاعر دوره قاجاریه آن را سروده است.
- ۴ قآنی آن را به پیروی از بوستان سعدی نوشته است.

د) واژه‌های کدام گزینه به ترتیب در معنای «پندار، اندوهگین، شکل‌ها» به کار رفته است؟

- ۱ اندرز - غمناک - مثال
- ۲ وهم - نژند - تماثیل
- ۳ گمان - نژند - امثال
- ۴ نصیحت - غمناک - تماثیل

۹- از میان آرایه‌های (تشخیص، تشبیه، تضاد، واج‌آرایی، کنایه) کدام یک در بیت زیر به کار رفته است؟ مشخص کنید.

ابراز هجر که می‌گرید بدین سان زارزار؟

برق از شوق که می‌خندد بدین سان قاه‌قاه؟

۱۰- در عبارت زیر چه نوع ترکیب‌هایی به کار رفته است؟ مشخص کنید.
«طاووس با چتر پرهایش سایبان زیبایی برای خود می‌سازد.»

۱۱- در بیت زیر «یک مسند و یک مفعول» مشخص کنید.

راستی را کس نمی‌داند که در فصل بهار
از کجا گردد پدیدار این همه نقش و نگار

مفعول: مسند:

۱۲- جدول زیر را با توجه به کلمه‌های داده شده کامل کنید.

کلمه	جمع	مفرد	هم خانواده
حس			
اشیا			
سر			
دلایل			

۱۳- بیت زیر را به فارسی روان بنویسید.

چون نپرسی کاین تماثیل از کجا آمد پدید؟
چون نجویی کاین تصاویر از کجا شد آشکار؟

.....

۱۴- با استفاده از آرایه تشبیه عبارتی بنویسید و از این کلمه استفاده کنید.
جوانه - سنگ - سنجاقک

.....
.....

۱۵- پیام درس را در یک عبارت بنویسید.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

درویشی تهی دست از کنار باغ کریم خان زند عبور می کرد. چشمش به شاه افتاد و با دست اشاره ای به او کرد. کریم خان دستور داد درویش را به داخل باغ آورند.

کریم خان گفت: این اشاره های تو برای چه بود؟

درویش گفت: نام من کریم است و نام تو هم کریم و خدا هم کریم.

آن کریم به تو چقدر داده است و به من چی داده؟ کریم خان در حال کشیدن قلیان بود؛ گفت چه می خواهی؟

درویش گفت: همین قلیان، مرا بس است! چند روز بعد درویش قلیان را به بازار برد و قلیان بفروخت. خریدار قلیان کسی نبود جز کسی که می خواست نزد کریم خان رفته و تحفه برای خان ببرد! پس جیب درویش پر از سکه کرد و قلیان نزد کریم خان برد! روزگاری سپری شد. درویش جهت تشکر نزد خان رفت.

ناگه چشمش به قلیان افتاد و با دست اشاره ای به کریم خان زند کرد و گفت: نه من کریمم نه تو؛ کریم فقط خداست، که جیب مرا پر از پول کرد و قلیان تو هم سر جایش هست.

فصل دہ

شکفتن

درس سوم: ارمغان ایران
درس چہارم: سفر شکفتن و آموزشے رزمندگان اسلام

سربہ ہم آورده دیدم برک های غنچه را
اجتماع دوستان یکدلم آمد به یاد
«صائب تبریزی»

ارمغان ایران

صائب تبریزی

میرزا محمد علی صائب تبریزی شاعر قرن یازدهم (ه.ق) در اصفهان دیده به جهان گشود. پدر صائب بازرگان بود و برای تجارت به اصفهان آمده بود. او در جوانی سفرهای زیادی به مشهد، مکه و هندوستان داشته است. پس از هفت سال به میهن بازگشت و به حضور شاه عباس دوم صفوی در اصفهان رسید و عنوان «ملک الشعرایی» یافت.

صائب از پرکارترین شاعران زمان خودش است. دیوان اشعار صائب در قالب غزل، مثنوی و قصیده سروده شده است.

میرجلال الدین کزازی خدمات علمیه و آموزشی رزمندگان اسلام

متن درس «ارمغان ایران» از کتاب «فرزند ایران» نوشته میرجلال الدین کزازی انتخاب شده است. دکتر کزازی عضو هیئت علمی دانشکده ادبیات فارسی و زبان‌های خارجی وابسته به دانشگاه علامه طباطبائی است. دکتر کزازی تا کنون ده‌ها کتاب و نزدیک به سیصد مقاله نوشته است. نام هنری وی «زُروان» است.

آثار:

- از گونه‌ای دیگر (پیرامون شاهنامه شناسی)
- دیر مغان (حافظ شناسی)
- رُخسار صبح (خاقانی شناسی)
- پارسا و ترسا (عطار شناسی)
- دُرّ دریای دری (تاریخ شعر فارسی)

نکته:

گاهی شاعر برای زیبایی سخن خود از تکرار در کلام استفاده می‌کند.
«تکرار» موجب می‌شود که موسیقی متن زیباتر و تأثیرگذارتر شود.

تکرار هم در واژه و هم در حرف اتفاق می‌افتد. مانند:

(۱) ای جانِ جانِ جانِ جان، ما نامیدم از بهر نان
برجه گدا رویی مکن در بزم سلطان، ساقیا

(۲) خیزید و خز آرید که هنگام خزان است
باد خنک از جانب خوارزم وزان است.

- در نمونه (۱) تکرار واژه «جان» به زیبایی شعر افزوده است.
- در نمونه (۲) تکرار حروف «خ» و «ز» به کار رفته که وزن شعر زیباتر شده است.
- استفاده از تکرار حروف، سخن را دل‌نشین‌تر می‌سازد و کلام را زیباتر می‌کند.
- به تکرار حروف یا صدا در عبارت یا بیت «واج آرای» یا «نغمه حروف» گفته می‌شود.

سرو چمن من چرا میل چمن نمی‌کند
تکرار حروف (ن) و (چ) و (ا) شعر را زیباتر کرده است.

همدم گل نمی‌شود یاد سخن نمی‌کند

نکته املائی: خدمات علمیه و آموزشی رزمندگان اسلام

در نوشتن کلمه‌هایی که نشانه پایانی آن‌ها با حروف صدادار (ا - ی - و - ه) به پایان می‌رسد هنگام ترکیب با کلمه دیگر دقت کنید. زیرا برای راحت‌تر خوانده شدن این ترکیب‌ها نیاز به میانجی دارند. مانند:

آهو ← آهو + زیبا ← آهوی زیبا (ی)
ستاره ← ستاره + ان ← ستارگان (گ)
انشا ← انشا + خوب ← انشای خوب (ی)

کلمه‌های مهم املائی:

هوشمند - درازنای تاریخ - خویش - همواره - سپند - فرّ - فروغ - فرزانی - فرهیختگی - بیهوده - آزادگان - تیره رای -
خیره روی - بدین نام - ارجمند - می‌ستایند - ارمغان - فرهنگ - گرامیم - خامه - ستایشی - پیراسته - آرایش - پلشتی -
والایی - شکوهمند - خاستگاه - روشن رایان - بخردان - یلان پُردل - پهلوانانی نامدار - همگان - نژاده - تبار - آزاده -
تابناک - پر فروغ - ستوه - بیگانه - بسنده - سزاوار - نهاده شده است - ستبر - ستوار - تکاپوی - دریغ - نورزد - خیرگی -
خویش‌شناسی - خوار مدار - آرایش - برهان - سپاس‌بگزار - بی‌گزند - برهان

بررسی متن درس

معنی کلمه‌های درس

بپوی: پویه کن (از مصدر پوییدن: نه تند دویدن و نه آهسته راه رفتن)	کهن: قدیمی	تبار: نسل	گزند: آسیب
بیهوده: باطل، بی‌فایده، بی‌ثمر	آلایش: آلودگی	درازنا: طول	فرهنگ: دانش
سپند: پاک و مقدس	داد: عدل، انصاف	هر آینه: مطمئناً	پلشتی: پلیدی
فروز: شکوه و جلال	فروغ: روشنی	پیراسته: زیبا شده	ددی: وحشیگری
فرزانگی: دانشوری	فرهیختگی: دانایی	تیره رای: بداندیش	ناچار: ناگزیر
بر می‌کشد: بالا می‌برد	روشن رایان: روشن فکران	خیره‌روی: گستاخ	خاستگاه: مبدأ، منشأ
همگنان: همگی	نستوه: مبارز	ارجمند: گرامی	بخردان: دانایان
هان: آگاه باش	سند: کافی، شایسته	ارمغان: هدیه	یلان: پهلوان، شجاع
		خامه: قلم	تابناک: درخشان، نورانی
		گرد: پهلوان و دلیر	لیک: ولی
		نژاده: اصیل	تکاپو: رفت و آمد به شتاب
		می‌تپد: بی‌قرار است	والا: بلندمرتبه
		ستبر: بزرگ و محکم	بن جان: نهایت وجود
		بسند: کافی، شایسته	دریغ: افسوس

نکته‌های ادبی درس

تو از آن آزاداندیشانی هستی که پایدار و نستوه، استوار چون کوه، می‌کوشند که آن گروه از ایرانیان را که از خویش بیگانه شده‌اند، به خویشتن بازآورند و به خود بشناسانند.

آزاداندیشان را به کوه که پایدار و نستوه و استوار می‌کوشند، تشبیه کرده است.

این باری است که بر دوش تو نهاده شده است؛ باری به گرانی دماوند که هر پشت را خرد می‌کند و درهم می‌شکند.

عبارتی که زیر آن خط کشیده شده است، کنایه از شکست دادن و درمانده کردن است.

باور آور که فرزند ایران و بیشه فرهنگ و ادب و اندیشه، شیر شیران هستی.

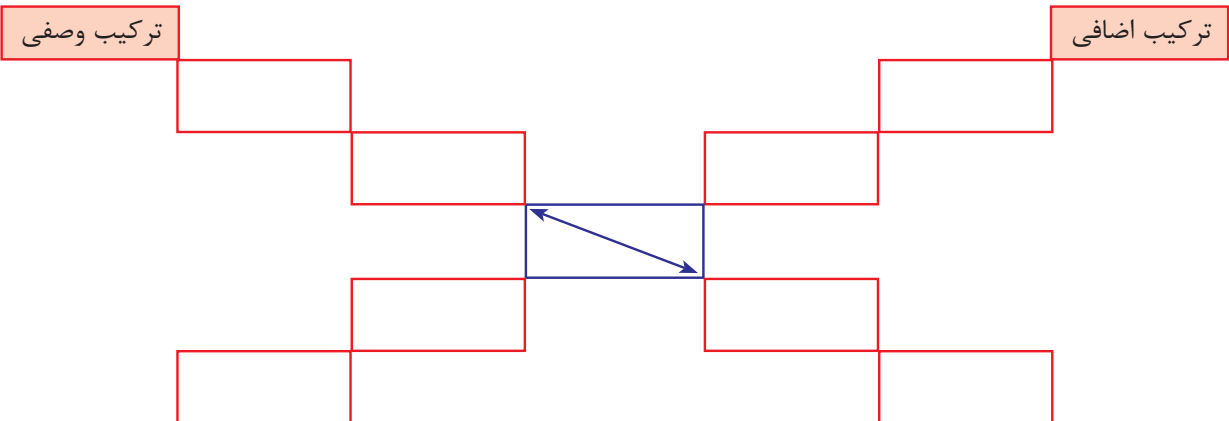
فرهنگ و ادب و اندیشه مانند بیشه است. همانطور که یک شیر نگهبان بیشه است تو هم مانند شیر شجاع نگهبان این فرهنگ و ادب و اندیشه کشور هستی.
شیر شیران هستی.

۱- تو مانند شیر شیران هستی (تو، فرزند ایران)

۲- شیر شیران ← کنایه از شجاع‌ترین بودن

- ۱- جمله‌های صحیح را با (ص) و غلط را با (غ) مشخص کنید.
- (الف) ایرانیان همواره با دیگران با مردی و داد رفتار کرده‌اند.
(ب) کلمه «تکاپو» از مصدر پویدن است.
(ج) دشمنان «تیره رای» یعنی دشمنان «بداندیش» هستند.
(د) در عبارت «بخوان و بجوی و بیوی و پروردگار پاک را سپاس بگذار» دو فعل امر به کار رفته است.
- ۲- هم‌معنی کلمه‌هایی را بنویسید که زیر آن‌ها خط کشیده شده است.
- سرزمین ما سرزمینی است بس کهن که دیری در طول تاریخ، آبادترین کشور بوده است.
کشور ما همواره سرزمین پاک و مقدس فرّ و فروغ و فرزانی بوده است.
دشمنان بداندیش ناچار به ارج نهادن نام ایران هستند.
برترین و استوارترین ستایش آن است که بر زبان و قلم دشمن روان می‌شود.
میهن ما منشأ بخردان و دانایان است.
فرزدم تو از تبار ایرانیان اصیل هستی.
- ۳- با توجه به ترکیب‌های داده شده جدول زیر را کامل کنید. (یکی از عبارت‌ها در دو قسمت می‌تواند قرار بگیرد).
- (فرزند ایران - دشمنان تیره رای - تاریخ خویش - گذشته پرفروغ - خامه دشمن - مردان گرد - مهر ایران تابناک - پهلوان نامدار - پناه تو)

- ۴- با حرف پایانی هر کلمه، یک کلمه دیگر از متن درس بنویسید.
- بخردان → نستوه → شایسته
- → → → →

۵- با توجه به عبارت زیر به سؤال‌ها پاسخ صحیح بدهید.

«هان و هان! خویشتن را خوار مدار! زیرا در این روزگار چشم و چراغ ایرانی؛ بخوان و بجوی و بیوی و ایران و خود را شناس و پروردگار پاک را سپاس بگزار؛ به پاس آنکه تو را فرزند ایران برگزید».

- عبارت بالا چند جمله است؟
- «هان و هان» چه نوع جمله‌ای است؟
- بخوان و بجوی چه نوع فعلی است؟
- کلمه‌های «خویش و پروردگار» چه نقشی دارند؟
- فعل «برگزید» به چه معناست؟
- مصدر فعل «بیوی» را بنویسید.
- یک ترکیب وصفی و یک ترکیب اضافی بنویسید.
- یک کلمه ساده و یک کلمه غیر ساده بنویسید.
- یک ضمیر (جدا، اشاره، مشترک) بنویسید.
- مفهوم عبارت «در این روزگار چشم و چراغ ایرانی» چیست؟

۶- پاسخ صحیح را انتخاب کنید.

الف) در عبارت زیر، واژه‌های مشخص شده به ترتیب چه نقشی دارد؟

فرزندم! من می‌دانم و بی‌گمانم که تو ایران را از بن جان، دوست می‌داری.

۱ منادا، مفعول، نهاد، متمم	۲ نهاد، مسند، مفعول، متمم
۳ منادا، نهاد، مفعول، متمم	۴ نهاد، مفعول، قید، متمم

ب) در عبارت زیر چند غلط املائی وجود دارد؟

«آری، میهن شکوهمند ما، این خواستگاه بخردان، این کشور مردان گرد، سرزمینی است که ما بدان می‌نازیم و سر از همگنان برمی‌افروزم»

۱ چهار	۲ یک	۳ سه	۴ دو

ج) کدام گزینه واج آرایبی یا نغمه حروف ندارد؟

- ۱ گرامیم! می‌دانی که برترین و استوارترین ستایش آن است.
- ۲ این کشور یلان پردل، دلیران و شیران، پهلوانانی نامدار است.
- ۳ ایرانیان با دیگر مردمان، پیوسته به مردی و داد رفتار می‌کرده‌اند.
- ۴ کشور ما همواره سرزمین فرّ و فرزانی و فرهیختگی بوده است.

د) بن مضارع از مصدرهای «پویدن، جوشیدن، ستودن» به ترتیب در کدام گزینه آمده است؟

۱ پوید - جوش - ستوده	۲ پوی - جوشید - ستای
۳ پوی - جوش - ستای	۴ پوید - جوشید - ستوده

۷- در عبارت «بدان و آگاه باش که آنچه من با تو می‌گویم؛ از سر آگاهی است و برآمده از باوری استوار، بدانچه تو می‌دانی و می‌باید بکنی» چند متمم وجود دارد؟ متمم‌ها را مشخص کنید و جایگزین آن متمم (کلمه) دیگری قرار دهید. متن را دوباره بنویسید.

۸- هر کدام از کلمه‌های داده شده را با کلمه دیگری ترکیب کنید و ترکیب جدید را بنویسید.

خامه کوه انشا آرزو

۹- کلمه‌های زیر را با «ان» جمع ببندید.

پرنده آینده دانا فرزانه
حقیقت‌جو دانشجو جهان ایران

۱۰- از میان کلمه‌های داده شده کلمه‌های ساده و غیرساده را مشخص کنید و در جدول زیر بنویسید.

میهن - تیرگی - تن - ولشت - دانایی - سپند - دوست - فرزندم - تابناک - زشتی - رفتار - خرد

ساده					
غیرساده					

۱۱- در عبارت زیر «فعل، زمان، شناسه و بن» را مشخص کنید.

■ فرزندم! گرامی‌ترین ارمغان ایران به دیگر سرزمین‌ها، اندیشه و خرد و فرهنگ بوده است. می‌دانم که هرکس ایران را به درستی بشناسد، دل بدان خواهد باخت و جوشان و پرتوان خواهد کوشید.

زمان

فعل

شناسه

بن

زمان

فعل

شناسه

بن

زمان

فعل

شناسه

بن

زمان

فعل

شناسه

بن

زمان

فعل

شناسه

بن

درس چهارم

سفر شگفتی

آه از این فردای ناپیدای من
آه از اندیشه بی‌جای من
شد تبه امروز بی‌همتای من
در سخن شد ناصح گویای من
می‌روم بشنو صدای پای من
نیستند آخر چرا پروای من
عاجز از تدبیر کارش رای من
وای من ای وای من ای وای من

سال‌ها رفت و نشد فردا پدید
آرزو فردا براید بی‌گمان
چیست این فردا که در رویای آن
تیک تاک ساعت آوردم به خود
با زبان عقربک می‌گفت عمر
این ندانسته تنهای عمر خویش
در کمین من زمان تندرو
ناگهان آید به پایان دور عمر

نکته:

برای انتقال پیام از «جمله» استفاده می‌کنیم. به مجموعه‌ای از کلمه‌ها که در کنار هم قرار می‌گیرند «جمله» می‌گویند. بخش مهم جمله که دربارهٔ انجام عمل و یا نشان دادن حالتی و یا نشان دادن رویدادی به ما اطلاعات می‌دهد، «فعل» جمله است. فعل اصلی‌ترین بخش جمله است که معنای آن را کامل می‌کند. معنی هر فعل مشخص می‌کند که جمله به چند جزء نیاز دارد. بعضی فعل‌ها تنها با نهاد کامل می‌شوند گاهی علاوه بر نهاد نیاز به مفعول و در برخی فعل‌ها علاوه بر نهاد و مفعول به متمم هم نیاز دارد تا معنی کامل‌تری را به شنونده بدهد.

او رفت. من ساعت خریدم.
نهاد فعل نهاد مفعول فعل

او از صدای بلند ترسید. من قیصر امین‌پور را با آثارش می‌شناسم.
نهاد متمم فعل نهاد مفعول متمم فعل

اجزای جمله اسم و فعل هستند. «اسم کلمه‌ای است که برای نامیدن کسی یا چیزی به کار می‌رود. مانند: ساعت، صدا کتاب قیصر امین‌پور و ...»

فعل در جمله فقط «فعل است. ولی اسم می‌تواند در قسمت‌های مختلف جمله، نقش‌های متفاوتی را داشته باشد.»
نقش نهادی: تلویزیون خراب شد.
نهاد

نقش مفعولی: من تلویزیون را روشن کردم.
مفعول

نقش متممی: او در تلویزیون دیده شد.
متمم

نقش اضافی: این آنتن تلویزیون است.
ترکیب اضافی

نکته املائی:

توجه کنید همیشه اعداد را در املا به صورت حروف بنویسید. نوشتن عدد در دیکته صحیح نیست. مانند: هفت پیکر، چهل حدیث، پنج تن، بیست نفر، نوزدهم ماه رمضان ...

کلمه های مهم املائی:

حکیم - افسوس - عبارت - وضع - الآن - حتماً - انرژی - فرصت - ثانیه شمار - گذر - مسخره - تجربه - بهره - تصور - تصویر - رؤیایی - موفق - شغل - عالی - نصیب - احترام - اعتبار - کسب - نمی گنجد - عاطفه - منطقی - انسانیت - اصول - عده ای - فراز - ویژگی - دائمی - مهارت - لذت - پیاموزیم - ابزار - کوه نوردی - مراسم مذهبی - دعای کامل - نماز جماعت - آداب خاص - مشقت - نظیر - استعداد - ضعف - ارتباط - موثر - سنجیده - تصمیم - موقعیت - مهم - چیرگی - احساس - هیجانات - عشق - حتی - تفکر - خلاق - نوآوری - توکل - طراوت - شکوفایی

بررسی متن درس

معنی کلمه های درس

حکیم: دانا، دانشمند	اصول: ریشه ها	مشقت: دشواری، سختی
بهره: نصیب	فراز: بلندی	موثر: تأثیر گذار
منطقی: عاقلانه و عقلی	نشیب: سرازیری	غلبه: چیرگی
آرمان: آرزو	مهارت: استادی	نفرت: بیزاری
عاطفه: محبت	مهار کردن: کنترل کردن	طراوت: تازگی و شادابی

توکل: کار خود را به خدا واگذار کردن

دعای کامل: یکی از دعاهاى معروف که شب های جمعه خوانده می شود و به حضرت علی (ع) منسوب شده است.

نکته های زبانی و ادبی درس

افسوس که جوان نمی داند.

ای کاش وقتی جوان بودیم.

هی! دیگر آن نیرو و انرژی جوانی در ما نیست.

کلمه هایی هستند که ظاهراً جمله نیستند و غالباً برای بیان عواطف و حالات روحی و هیجان گوینده یا نویسنده به کار می روند. این نوع کلمه ها را «اصوات» می گویند. از سوی دیگر، چون مفهوم آن ها به جمله شبیه است، آن را «شبه جمله» می گویند.

نکته: صوت هایی که به تقلید از صوت های طبیعی به لفظ درمی آیند، جزء اسم محسوب می شوند. مانند: بع بع، خش خش،

جیک جیک و ...

■ «ماهی را هر وقت از آب بگیری تازه است.»

این عبارت یک ضرب‌المثل است. «ضرب‌المثل، گونه‌ای از بیان است که معمولاً داستانی پندآموز در پس بعضی از آن‌ها وجود دارد. مثل در گفتار همواره عین جملهٔ اولیه می‌آید و تغییر در مفهوم آن نمی‌دهیم. مانند: «آب که از سرگذشت چه یک وجب چه صد وجب.» «جوجه را آخر پاییز می‌شمارند.»

اسم (مفرد، جمع)

- اسم مفرد آن است که فقط بر «یکی» از جنس خودش دلالت کند؛ برادر، کتاب، میز
- اسم جمع بر بیش از یکی دلالت می‌کند. علامت جمع در زبان فارسی «ها» و «ان» است.
- هرگاه اسم به «ه»، «هـ» های غیرملفوظ ختم شود، هنگام جمع بستن با «ان» حرف «ه» برداشته و به جای آن حرف میانجی «گ» را می‌گذاریم. مانند:
 - خواننده ← خوانندگان
 - فرشته ← فرشتگان
- هرگاه اسم به «ا»، «و» ختم شود، هنگام جمع بستن با «ان» حرف «ی» اضافه می‌شود. مانند:
 - دانشجو ← دانشجویان
 - هنرجو ← هنرجویان
 - دانا ← دانایان
 - پیشوا ← پیشوایان
- واژهٔ «نیا» که به معنی «جد» است در جمع پیش از علامت جمع «ک» اضافه می‌شود ← نیاکان، زیرا در اصل این کلمه «نیاک» بوده و در جمع به اصل خود باز می‌گردد.

۱- جمله‌های صحیح را با (ص) و غلط را با (غ) مشخص کنید.

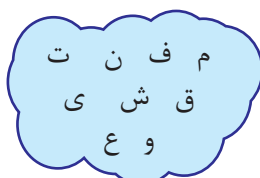
(ص)	(غ)
(ص)	(غ)
(ص)	(غ)
(ص)	(غ)

الف) برای زندگی کردن به یادگیری اصول و روش خاصی نیاز نداریم.
 ب) در درس سفر شگفتن «سفر» به یک «زندگی» تشبیه شده است.
 ج) تصور همه از آینده یک زندگی آرمانی، منطقی و سرشار از عشق است.
 د) می‌توانیم در دیکته عدد «پانزده یا بیست» را به صورت حروف بنویسیم.

۲- دو کلمهٔ هم‌معنی را با یک رنگ مشخص کنید.

نصیب	عاطفه	چیرگی	طراوت	حکیم	اصول	مشقت
بحران	مهارت	آرمان	نفرت	بهره	منطقی	رسوم
عاقلانه	حکیم	غلبه	استادی	آشفتگی	محبت	تازگی
سختی	ریشه‌ها	دانا	بیزاری	آرزو	دانا	روش‌ها

۳- با حرف‌های داده شده پنج کلمه بنویسید که در درس آمده است.

۴- جدول زیر را کامل کنید.

کلمه	اصول	تصویر	حس	آداب	مواقع	عاطفه
مفرد						
جمع						

۵- در عبارت زیر چند غلط املایی وجود دارد؟ کلمه‌ها را مشخص کنید و بنویسید.

اگر کسی به من می‌گفت چه کار کنم العان حتمن وضع بهتری داشتم. راست می‌گویند، هر حرکت سانیه‌شمار ساعت، ما را از فرست‌هایی که در اختیارمان هست، دور می‌کند.

۶- از میان کلمه‌های داده شده کلمه‌های متضاد (مخالف) و کلمه‌های هم‌معنی را مشخص کنید و کنار هم بنویسید.

فراز - نصیب - مشقت - دشواری - بهره - شیب - توانایی - طراوت - مهارت - شادابی - عشق - استعداد - نفرت - انرژی - استادی - نیرو

هم‌معنی:

متضاد:

۷- با توجه به عبارت زیر به سؤال‌ها پاسخ دهید.

ما می‌توانیم با توکل به پروردگار و جست و جوی بیشتر به این مهارت‌ها دست یابیم و زندگی خود را سرشار از طراوت و شادابی و شکوفایی کنیم.

خدمات علمیه و آموزشی رزمندگان اسلام

الف) عبارت بالا چند جمله است؟

ب) «جست و جو» چه نوع کلمه‌ای است؟

ج) دو کلمه مترادف بنویسید.

د) دو متمم از عبارت بالا پیدا کنید و بنویسید.

۸- پاسخ صحیح را انتخاب کنید.

الف) در کدام گزینه غلط املایی وجود دارد؟

- ۱ مبادا گذر شتابان عمر را به سخره بگیری
- ۲ در مراسم مذهبی مثل نماز جماعت شرکت کنید.
- ۳ تصوّر همه از آینده یک زندگی آرمانی است.
- ۴ شما برای خود احترام و اعتباری کسب کرده‌اید.

ب) در کدام گزینه، هم‌خانواده کلمه‌های روبه‌رو آمده است؟

«موفق - قدرت - خاص - وضع»

- ۱ موفقیت - قادر - خصلت - ضعیف
- ۲ موفقیت - قدیر - مخصوص - وضعیت
- ۳ موفقیت - قادر - مخصوص - وضعیت
- ۴ موفقیت - قدیر - خصلت - ضعیف

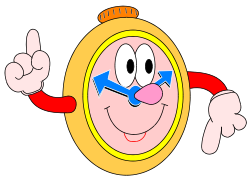
- ج) در کدام جمله نشانهٔ مفعولی «را» به کار نرفته است؟
- ۱ بهره‌گیری از تشبیه بر تأثیر و ارزش نوشته می‌افزاید.
 - ۲ احترام و اعتباری که به دست آورده‌اید، از دست ندهید.
 - ۳ آن‌ها فرصت زیادی از دست داده‌اند.
 - ۴ متنی تهیه کنید که سرشار از آیات و روایات باشد.
- د) با توجه به عبارت «تصمیم‌گیری تدبیر مناسب در موقعیت‌های مهم زندگی است.» کدام گزینه صحیح است؟
- ۱ تصمیم‌گیری، نهاد جمله است.
 - ۲ تدبیر مناسب، مفعول جمله است.
 - ۳ تدبیر، یک کلمهٔ غیرساده است.
 - ۴ ترکیب «مهم زندگی» یک ترکیب وصفی است.
- ۹- پنج کلمه بنویسید که با عدد ترکیب شده است و با آن جمله بسازید.

۱۰- چرا زندگی به یک سفر تشبیه شده است؟

۱۱- دو نمونه از مهارت‌های زندگی را توضیح دهید.

رزمندگان

موسسه خدمات علمی و آموزشی رزمندگان اسلام

۱۲- یک ضرب‌المثل بنویسید که با وقت و زمان ارتباط داشته باشد.

۱۳- با توجه به «حکایت همدلی و اتحاد» دشمن چگونه نمی‌تواند بر ما چیره شود؟